

Jezikoslovne drobtinice.

Zastran „skutnika“.

Leta 1850 je gospod J. O. Lepstanski v „Novicah“ na strani 3. javil: „Beseda „skutnik“ je zlo v navadi v Semču, po Černomeljski in Metliški okolici. „Skutnik“ pravijo takemu fantu, ki ga kaki zakonski starši, kateri svojih otrok nimajo, za svojega sina vzamejo, in mu svoje posestvo ali kmetijo v last dajo, in ga oženijo, naj bo že fant njih rodovine ali ne. — Takim pravijo „skutnik“ ali „skutnek“. To za gotovo vem.“

To poterdo je overgel gosp. J. Kapelle na 16. strani tistega tečaja z naslednjimi besedami: „Gospod J. O. Lepstanski so pomen besede dobro zapopadli, besedo samo na sebi so pa napčno zapisali. Ne „skutnik“ ampak „skupnik“ se takemu fantu pravi, ktereगतुकajšni kmet za svojega sina k sebi vzame itd.“

Ker nabiravci slovenskih besed ne vejo zdej komu bi verjeli, povém jaz tu očitno: da ima gosp. Lepstanski prav, da se res tu pravi takemu fantu „skutnik“ in dekletu „skutnica“ od besede „skût“. Oče je menda tako dete del, da mu je na stegni s podroke sedelo, kar še zdej Žumberčani velé: dete mu sedi u skûtu. Beseda „skupnik“ pride od skupej in preveč zapopada.

Da se tedaj vsaka zmesnjava o ti besedi odstrani, pričakujemo s polnim pravom od gosp. Kapelle-ta, da bo ko pošten mož svojo poterdo overgel in preklical. Sploh pa nabiravci slovenskih besed bodite v vsem natančni in pazljivi!

Kobe.

Grad, gradjanski, a, o, grajski, a, o.

Grad pomeni v slovenskem jeziku: Burg, Schloss, allenfalls eine feste Stadt, Festung, — in grajski, a, o (gradski), kar je gradu lastnega, herrschaftlich; od „grada“ pride grašina, grajsina.

V ilirskem jeziku imenujejo pa v občé vsako mesto — Stadt — grad, — gradjanin, Bürger, Städter, — gradjanski, a, o, städtisch, bürgerlich. To je vse pravo in dobro, — ali napačno je, da na Horvaškem itd. rabijo besedo „gradjanski, a, o“, ktera stricte le den Bürger = Städter pomeni, za „Bürger“ v obširnem pomenu državljanskem. Velika velika pomota je tedaj, da predstavljajo bürgerliches Gesetzbuch itd. z „gradjanski zakonik“. Je li so postave, ki jih zapopade „bürgerliches Gesetzbuch“, edino le za gradjana = mestnjana veljavne, ne pa za vsacega državljana, naj živi v gradu (mestu) ali v vasi na kmetih?! Ako spisateljji, ki niso pravoslavci, ti pomen mešajo, jim ni za zlo vzeti, — da pa tako tudi pravoslavci ravnaajo, je čudno. Deržavljanški zakonik, deržavljanško pravo itd. je prava beseda za „bürgerlich“ v takim pomenu. Še mnogo družih besed bi imeli omeniti, kakor na priliko: ark za „Bogen vom Papier“, kar je le „Bogen (arcus) eines Gewölbes“ itd., — al namest tega raji prosimo: naj bi se ne samim nam Slovencom vzajemnost ne priporočevala, temuč vsim sorodcem. Tudi mi Slovenci imamo v svojem jeziku mnogo dobrega blaga, ki pa je, žalibože! ptujica celó našim bližnjim bratom.

V.

Ozír v stare čase.

Pad Carigrada 29. majnika 1453.

Ravno je 400 let preteklo, kar je Konstantinopol, glavno mesto nekdanjega imenitnega gerško-bizantinskega cesarstva. Turkom v oblast prišlo. Po dvemesični oblegi ga je premagal sultan Mahomed. Od tega časa so Turki se vsedli v naš del sveta.

Popis pada Carigradskega bi utegnil ravno sedaj, ko so oči celega sveta sopet na to mesto obrnjene, bravcem „Novíc“ mikaven biti; podamo ga nekoliko okraj-

šanega, kakor smo ga v 1850letnem tečaji „Slovenije“ natisniti dali večidel po popisu Hamer-Purgstalomem.

V izhodu Tracije stoji na sedem hribih, enako staremu Rimu, Carigrad ali Stambul. Zidala sta ga Bicane in pozneje Konstantin, od katerih je tudi imeni Bicane in Konstantinopol dobil. Greki so ga tudi Antuza (cveteče mesto), Arabci pa Farruk (ločivo mesto) imenovali, ker Europo od Azie loči.

Carigrad, zapovedovavec dveh morjev in dveh delov sveta, naj večo trgovavsko mesto izhoda in zahoda, je od dveh krajev od morja obdan in se le na tretji strani s suho zemljo Tracije derži. Proti jugu gleda na Propont in Helespont, proti izhodu na sedmeroberdne bregove Bospora in na viharno černo morje. Na južnem iztoku Bospora leži v vsaki vihri varna luka, ki se je nekdanj po svoji podobi in naravnem bogastvu „zlati rog“ imenovala. Luka je prvo, breg Proponta drugo, deželna stena tretjo trivoglato stran mesta varovala; na bregu morja je stal le en sam zid brez rova, na deželo pa dva s širokim in globokim prekopom; na vsakem treh voglov vterjen grad v zrak moleč. Na enem koncu luke se je vidil grad in cerkev sv. Demetria, na drugem koncu berdo Kynegion imenovano, na tretjem koncu mesta je Kyklobion ali Pentapyrgion, to je, petturnata terdajava, v zrak molela, pozneje pod imenom „sedem turnov“ po celem svetu znana. Na straneh mesta ste bile dve luki, krog katerih so stala krasna poslopja in ne dalje od tod več cesarskih gradov.

Na drugej strani proti morju je bilo dvakrat sedem vrat proti luki; na deželo so bila prva vrata imenovana Kaligaria, druga Myriandri ali Polyandri, to je, vrata tisuč mož, zato tako imenovana, ker so zidarji, ko so od dveh strani mestno ozidje zidali, tukaj skupaj prišli, katerih je na tisuče bilo. Ze ko so Avari to mesto oblegli, je pri tih vratih hud boj vstal; pri turški oblegi pa so se bojevali pri tretjih in srednih, pri vratih sv. Romana, ki imajo še dandanašnji ime Top kapusi od strašnega topa, ki je bil pred ta vrata postavljen. Tu sta stala dva stolpa, sv. Romana in Bagdanski stolp. Potem so druga vrata, skoz ktera derži pot k vrnemu poslopju, potem čez Regij v Selymbrio.

Zadnja so imenovana zlata vrata, skoz ktera so zmagovavci slovesni vhod pričeli. Kmalo po zadujem zmagovem vходу Grekov so bila zazidana iz straha, da bi se prerokba, da bode skoz ta vrata sovražnik mesto vzel, ne dopolnila. Ravno zavolj tega straha so bila na nasprotni strani podzemeljska zazidana, pa potem spet narejena, skoz ktera so Turki v mesto prihruli; zlata vrata so bila zaperta, in prerokba se še ni spolnila, na ktero sami Turki verjejo, da jim bodo skoz ta vrata enega dne spet kristjani mesto svojih očetov vzeli.

(Dalje sledi.)

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Černomeljske okolice 11. junia. „Kjer je naj večja sila, je božja roka naj bolj mila“ — je stari pregovor in res je taka. Huda, prehuda bi nam se godila, ako bi naša, lani v vašem listu prerokovana kervava revšina po blagih gg. deželnemu poglavaru grofu Chorinskem in okrajnem Jožefu Derbiču do milega serca Franca Jožefa ne bila dospela. Ljudjé so ravno vidoma hirati in na poti tu in tam pešati začeli, kar pride od zgorej pomoč in mi delimo med glada mlohave cesarski dvopek. Okrajni poglavar gosp. Jožef Derbič, ki ima pač na pravem mestu um in serce, skerbi za to zapuščeno okolico kot oče za svoje otroke, pa ne bežnim temuč trajnim načinom, ker po napravi prikladne ceste ti okolici pot pripravlja, po katerem bo v napredk svoj pridél lagle med svet spečavala.